

ЛЕКЦІЯ

ТЕМА: НОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТА: ознайомлення із основами нормування оборотних засобів підприємства, структурою запасів, що створюються на підприємстві по порядку розрахунку величини запасів оборотних засобів підприємства.

ОСНАЩЕННЯ:

- конспект лекцій
- роздатковий матеріал

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття нормування оборотних засобів підприємства та визначення нормованих та ненормованих оборотних засобів.
2. Методи нормування оборотних засобів на підприємстві.
3. Структура та характеристика елементів запасів оборотних засобів підприємства.
4. Визначення суми запасів оборотних засобів по елементах.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВХІДНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення поняттю оборотних засобів підприємства.
2. Визначте структуру оборотних засобів.
3. Охарактеризуйте складові елементи оборотних засобів підприємства.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

- розглянути нормування оборотних засобів підприємства за підручником А.В. Шегеда, Т.М. Литвиненко, М.П. Нахаба та ін. Економіка підприємства, К. – 2001р., ст. 164-168.
- розібрати приклади розв'язання задач за темою за підручником Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства, Львів – 2001р., ст. 108-109.
- розв'язати задачі за темою № 2.2, 2.4, 2.5 Економіка підприємства. Збірник практичних задач конкретних ситуацій / за ред. С.Ф. По кропивного, К. – 2001р., ст. 18-20.

Оборотні кошти призначені для покриття вартості оборотних доходів виробництва, що затримуються у виді виробничих запасів і незавершеного виробництва, фонду амортизаційних відрахувань і фонду заробітної плати, що містяться в собівартості ще незакінченої чи нереалізованої продукції, а також частини фондів звертання, необхідних для фінансування сфери звертання і являють собою оборотні кошти, що залишаються в розпорядженні підприємства (нормовані оборотні кошти). Для забезпечення нормального функціонування підприємства і безперервності виробничого процесу йому необхідний мінімальний запас товарно-матеріальних цінностей, сума яких визначається розрахунком нормативів чи **нормуванням**.

Підприємства й об'єднання самостійно розробляють нормативи оборотних коштів по елементах і в цілому, що плануються і враховуються в днях - запасу, у натуральному і вартісному вираженні.

Оборотні кошти поділяються на нормовані і ненормовані.

Нормування оборотних коштів - це встановлення мінімального необхідної кількості ресурсів для виготовлення одиниці продукції з метою створення оптимальних запасів оборотних коштів для безперебійного виробництва.

До **нормованих** відносять оборотні фонди і готову продукцію на складах підприємства.

Ненормовані оборотні кошти - це відвантажена, але не оплачена продукція, кошти, дебіторська заборгованість.

Рис. 1. Класифікація оборотних засобів за ознакою нормування.

При заниженні нормативів підприємство не зможе забезпечити безперебійний процес виробництва, що приведе до недовипуску продукції, а значить до недоодержання прибутку і погіршенню фінансового стану підприємства в цілому. При завищенні нормативів виникають наднормативні запаси, що приводить до "заморожування" коштів і зниженню рентабельності підприємства.

Методи нормування:

1) метод прямого рахунка - це встановлення на основі прямого розрахунку науково-обґрунтованих нормативів по кожному елементу оборотних коштів. У практиці господарювання він є основним, тоді як інші методи використовуються як допоміжні;

2) аналітичний метод - установлення нормативів оборотних коштів по факті на основі аналізу наявних товарно-матеріальних цінностей з урахуванням виправлення на зайві, незатребувані витрати і на нестачі;

3) коефіцієнтний метод - установлення нормативів оборотних коштів на основі нормативів попереднього періоду з урахуванням коректування відповідно до змін виробничих показників періоду, що впливають на величину нормативів;

4) звітно-статистичний метод - установлення нормативів оборотних коштів на основі звітно-статистичних даних за звітний період, при цьому виходять з тенденції скорочення норм витрат.

Рис. 2. Методи нормування оборотних коштів.

Загальні нормативи залишку оборотних коштів, призначені для здійснення господарської діяльності, встановлюються в розмірі мінімальної потреби для утворення необхідних для виконання планів виробництва і реалізації продукції сировини, матеріалів, палива, малоцінних і швидкозношуваних предметів, незавершеного виробництва, готових виробів, на витрати майбутніх періодів, а також для здійснення розрахунків у встановлений термін.

Визначення потреби підприємства в оборотному капіталі включає:

- розрахунок виробничих запасів;
- розрахунок незавершеного виробництва;
- розрахунок витрат майбутніх періодів;
- розрахунок готової продукції на складах.

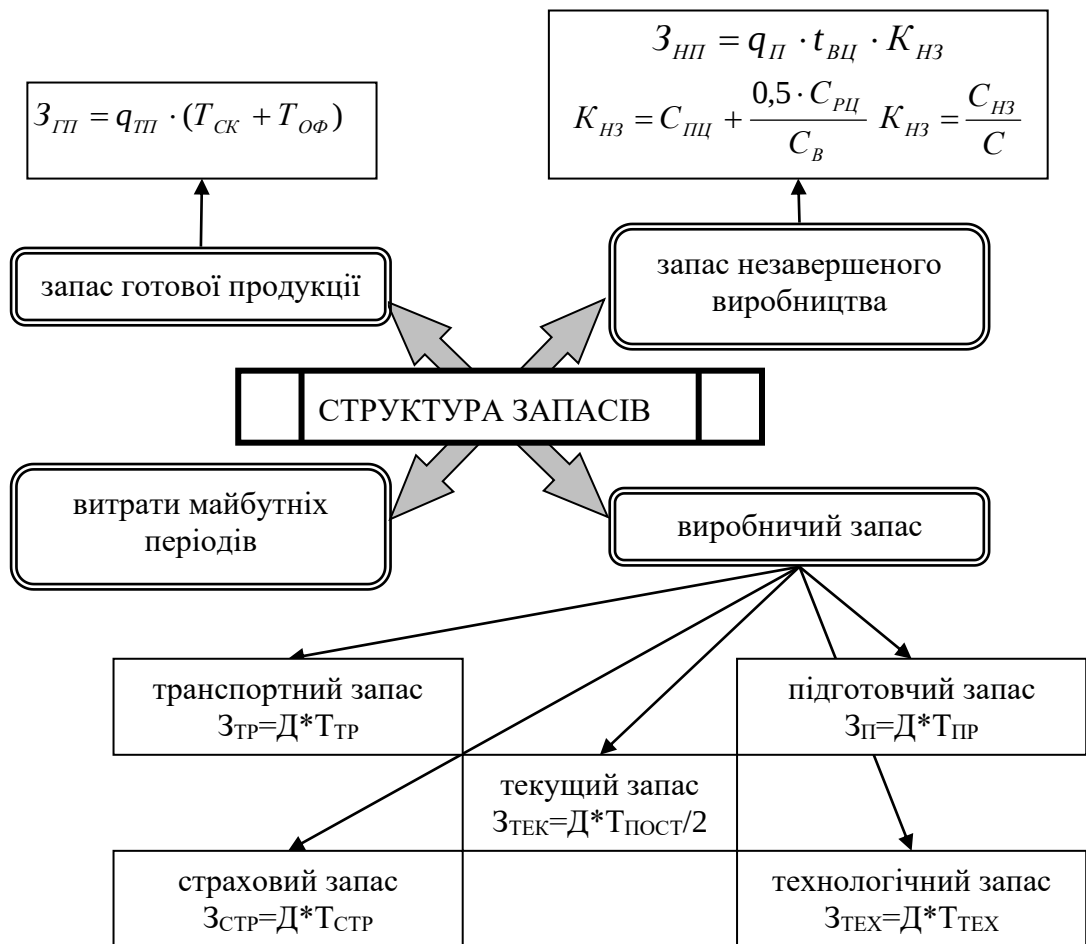

Рис. 3. Структура запасів оборотного капіталу на підприємстві.

Розрахунок потреби підприємства у виробничих запасах необхідний для безперебійної роботи підприємства. Спочатку розробляються норми запасу по кожнім елементі нормованих оборотних коштів. **Норма** - це відносна величина, що відповідає обсягу запасу кожного елемента оборотних коштів. Як правило, норми встановлюються в днях запасу й означають тривалість періоду, забезпечуваного даним видом матеріальних цінностей. **Норма запасу** може встановлюватися у відсотках, у грошовому вираженні до визначеної бази. **Норми оборотних коштів** розробляються на підприємстві фінансовою службою за участю служб, зв'язаних з виробничою і постачальницько-збутовою діяльністю. Далі, виходячи з норми запасу і витрати даного виду товарно-матеріальних цінностей, визначається сума оборотних коштів, необхідних для створення нормованих запасів по кожнім виді оборотних коштів. Так визначаються приватні нормативи.

Норматив виробничих запасів включає:

1) транспортний запас ($Z_{\text{ТР}}$) - покриває потребу в оборотних фондах на період з моменту оплати рахунка постачальника до прибуття вантажу на склад підприємства.

$$Z_{\text{тр}} = D * T_{\text{тр}} \quad (1),$$

де D - середня витрата конкретної сировини чи матеріалів у день, грн.

$T_{\text{ТР}}$ - середня тривалість транспортування сировини від постачальника на підприємство, дн.

Зниженню норми транспортного запасу сприяє використання більш ефективного транспорту і скорочення відстані між постачальниками і підприємством.

2) підготовчий запас ($Z_{\text{П}}$) - створюється на період часу, необхідний для прийняття, складування і підготовки матеріальних ресурсів для виробничого використання.

$$Z_{\text{п}} = D * T_{\text{пр}} \quad (2),$$

де $T_{\text{ПР}}$ - час прийняття, сортування і складування матеріальних ресурсів для виробничого використання, дн.

Підготовчий запас звичайно не перевищує 2 дн.

3) технологічний запас ($Z_{\text{ТЕХ}}$) - потрібно у випадку, коли чи сировина матеріали підлягають перед виробничій підготовці відповідно до технології, дн.

$$Z_{\text{тех}} = D * T_{\text{тех}} \quad (3),$$

де $T_{\text{ТЕХ}}$ - час, необхідне для технологической обробки матеріалів відповідно до технології, дн.

4) поточний запас ($Z_{\text{ТЕК}}$) - створюється для забезпечення потреб виробництва в сировині і матеріалах між двома черговими постачаннями. Його розраховують як половину середнього інтервалу між постачаннями визначених видів оборотних коштів (наприклад, якщо умовами договору передбачені постачання раз на місяць, те поточний запас повинний покривати потребу підприємства в даному матеріалі на 15 днів роботи).

$$Z_{\text{тек}} = \frac{D * T_{\text{пост}}}{2} \quad (4),$$

де $T_{\text{пост}}$ - інтервал між черговими постачаннями, дн.

5) страховий чи резервний запас ($Z_{\text{стр}}$) - потрібно для забезпечення нормального процесу виробництва при порушенні термінів постачання. Він повинний бути більше при використанні підприємством унікальних чи матеріалів якщо підприємство знаходиться далеко від транспортних шляхів.

$$Z_{\text{стр}} = D * T_{\text{стр}} \quad (5),$$

де $T_{\text{стр}}$ - час, необхідне для термінового оформлення замовлення і доставки матеріалів від виробника на підприємство, дн.

Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві відбиває вартість продукції, що знаходиться на різних стадіях виробництва. Розрахунок нормативу оборотних коштів у незавершене виробництво здійснюється по формулі:

$$Z_{\text{нп}} = q_{\text{п}} \cdot t_{\text{вц}} \cdot K_{\text{нз}} \quad (6),$$

де $q_{\text{п}}$ - середньоденний випуск продукції по заводській собівартості;

$t_{\text{вц}}$ - тривалість виробничого циклу;

$K_{\text{нз}}$ - коефіцієнт готовності виробу (наростання витрат незавершеного виробництва).

Коефіцієнт наростання витрат (завантаження), $K_{\text{нз}}$, відбиває ступінь готовності виробу на будь-який розглянутий період часу. Для визначення коефіцієнта наростання витрат використовуються два способи:

$$1) K_{\text{нз}} = C_{\text{пц}} + \frac{0,5 \cdot C_{\text{рц}}}{C_{\text{в}}} \quad (7),$$

де $K_{\text{нз}}$ - коефіцієнт наростання витрат;

$C_{\text{пц}}$ - одноразові витрати на початку виробничого циклу (% до суми витрат на виробництво);

$C_{\text{рц}}$ - інші витрати на виробництво даного виробу (% до цієї суми).

$$2) K_{\text{нз}} = \frac{C_{\text{нз}}}{C} \quad (8),$$

де $K_{\text{нз}}$ - коефіцієнт наростання витрат;

$C_{\text{нз}}$ - середньозважена собівартість незавершеного виробництва;

C - собівартість виробу.

Тривалість виробничого циклу, $t_{вц}$, включає час на:

- безпосередній процес обробки (технологічний запас);
- затримання оброблюваних виробів у робочих місць (транспортний запас);
- перебування оброблюваних виробів між окремими операціями й окремими цехами внаслідок різних ритмів роботи чи устаткування виробництв (оборотний запас часу);
- перебування виробів при масовому виробництві у виді страхового запасу у випадку перебою в постачанні.

Наявність **норми запасу готової продукції** на складі підприємства зв'язано з проведенням робіт, необхідних для підготовки товару до реалізації (упакування, маркірування, нагромадження транспортної партії і т.д.). Визначення нормативу оборотних коштів у запасах готової продукції виробляється по формулі:

$$З_{гп} = q_{гп} \cdot (T_{ск} + T_{оф}) \quad (9),$$

де $q_{гп}$ - середньоденний випуск товарної продукції по заводській вартості;

$T_{ск}$ - час перебування товарної продукції на складі;

$T_{оф}$ - час оформлення транспортних розрахункових документів на відправлення продукції.

Норма готової продукції включає час, необхідний на добірку окремих видів і марок виробів, комплектування партії готової продукції, упакування і транспортування виробів зі складу.

Норматив запасу оборотних коштів на „продукцію в шляху” і коштів для каси визначається множенням одноденного товарообігу за роздрібними цінами на норму запасу коштів у днях.

Норматив запасу оборотних коштів по інших матеріальних цінностях (малоцінні і швидкозношувані предмети, тара, витрати майбутніх періодів) визначається методом прямого розрахунку чи розрахунково-аналітичним методом.

Норматив оборотних коштів у витратах майбутніх періодів відбиває суму витрат протягом звітної періоду за винятком величини витрат, що

будуть погашені за рахунок собівартості, і розраховується, виходячи з залишків засобів на початок періоду і суми витрат протягом періоду, що розраховується, з відрахуванням величини витрат за рахунок собівартості.

Для характеристики оборотних коштів у цілому по підприємству визначається **загальна норма оборотних коштів** у днях. Її розглядають як частка загального нормативу оборотних коштів (сума нормативів по окремих елементах) і одноденної його витрати по кошторисі витрат на виробництво.